

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (druhá komora)

z 22. decembra 2010*

Vo veci C-279/09,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný rozhodnutím Kammergericht (Nemecko) z 30. júna 2009 a doručený Súdnemu dvoru 22. júla 2009, ktorý súvisí s konaním:

DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH

proti

Spolkovej republike Nemecko,

SÚDNY DVOR (druhá komora),

v zložení: predseda druhej komory J.N. Cunha Rodrigues, sudcovia A. Rosas (spravodajca), U. Lõhmus, A. Ó Caoimh a P. Lindh,

* Jazyk konania: nemčina.

generálny advokát: P. Mengozzi,
tajomník: B. Fülöp, referent,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 3. júna 2010,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH, v zastúpení: L. Schwarz, Rechtsanwältin,

- nemecká vláda, v zastúpení: M. Lumma a J. Kemper, splnomocnení zástupcovia,

- dánska vláda, v zastúpení: V. Pasternak Jørgensen a R. Holdgaard, splnomocnení zástupcovia,

- francúzska vláda, v zastúpení: G. de Bergues, S. Menez a B. Beaupère-Manokha, splnomocnení zástupcovia,

- talianska vláda, v zastúpení: G. Palmieri, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci G. Aiello, avvocato dello Stato,

- poľská vláda, v zastúpení: M. Dowgielewicz, splnomocnený zástupca,

- Európska komisia, v zastúpení: J.-P. Keppenne a F. Hoffmeister, splnomocnení zástupcovia,

- Dozorný orgán EZVO, v zastúpení: F. Simonetti, I. Hauger a L. Armati, splnomocnené zástupkyne,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 2. septembra 2010,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu zásady efektivity ako bola zakotvená v judikatúre Súdneho dvora Európskej únie na účely určenia, či táto zásada ukladá povinnosť poskytnúť právnu pomoc právnickým osobám.

- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi spoločnosťou DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH (ďalej len „DEB“) a Spolkovou republikou Nemecko týkajúceho sa žiadosti o právnu pomoc podanej touto spoločnosťou na vnútroštátne súdy.

Právny rámec

Právo Únie

- 3 Odôvodnenia č. 5 a 11 smernice Rady 2003/8/ES Rady z 27. januára 2003 o zlepšení prístupu k spravodlivosti pri cezhraničných sporoch ustanovením minimálnych spoločných pravidiel týkajúcich sa právnej pomoci pri takýchto sporoch (Ú. v. ES L 26, s. 41; Mim. vyd. 19/006, s. 90) stanovujú:

„(5) Táto smernica sa snaží podporiť uplatňovanie právnej pomoci v cezhraničných sporoch pre osoby, ktoré nemajú dostatok finančných prostriedkov, ak je pomoc potrebná na zabezpečenie efektívneho prístupu k spravodlivosti. Všeobecne uznávané právo prístupu k spravodlivosti znovu potvrdzuje článok 47 Charty základných práv Európskej únie [ďalej len ‚charta‘].

...

- (11) Právna pomoc by sa mala vzťahovať na poradenstvo pred súdnym procesom s cieľom dosiahnuť zmier skôr, ako sa začne súdne konanie, právnu pomoc pri predložení veci súdu a zastupovanie na súde a pomoc pri oslobodení alebo oslobodenie od nákladov konania.“

- 4 Osobná pôsobnosť práva na právnu pomoc je stanovená v článku 3 ods. 1 smernice 2003/8 takto:

„Fyzické osoby zúčastnené na spore, na ktorý sa vzťahuje táto smernica, sú oprávnené na primeranú právnu pomoc s cieľom zabezpečenia ich efektívneho prístupu k spravodlivosti v súlade s podmienkami ustanovenými v tejto smernici.“

- 5 Článok 6 ods. 3 uvedenej smernice upresňuje:

„Pri prijímaní rozhodnutia o skutkovej podstate žiadosti a bez toho, aby bol dotknutý článok 5, členské štáty posúdia dôležitosť konkrétneho prípadu pre žiadateľa, ale môžu zohľadniť aj povahu prípadu, ak žiadateľ žiada o náhradu za poškodenie dobrej povesti, pričom neutrpel žiadnu materiálnu ani finančnú ujmu, alebo ak sa žiadosť týka nároku vyplývajúceho priamo z podnikania alebo samostatnej zárobkovej činnosti žiadateľa.“

- 6 Článok 94 ods. 2 a 3 rokovacieho poriadku Všeobecného súdu Európskej únie z 2. mája 1991 (konsolidované znenie uverejnené v Ú. v. EÚ C 177, 2010, s. 37) uvádza:

„2. Každá fyzická osoba, ktorá vzhľadom na svoju ekonomickú situáciu nie je schopná úplne alebo sčasti znášať trovy konania uvedené v odseku 1, má právo na právnu pomoc.“

Ekonomická situácia je posudzovaná s ohľadom na objektívne skutočnosti ako príjmy, majetkové pomery a rodinnú situáciu.

3. Právna pomoc sa neposkytne, ak návrh, v súvislosti s ktorým sa o ňu žiada, je zjavne neprípustný alebo zjavne nedôvodný.“

- 7 Článok 95 ods. 2 a 3 rokovacieho poriadku Súdu pre verejnú službu Európskej únie z 25. júla 2007 (konsolidované znenie uverejnené v Ú. v. EÚ C 177, 2010, s. 71) je zhodný so znením článku 94 ods. 2 a 3 rokovacieho poriadku Všeobecného súdu.

Vnútroštátne právo

- 8 § 12 ods. 1 zákona o trovách konania (Gerichtskostengesetz), ktorý definuje zásadu úhrady preddavku na trovy konania, ktorý sa uplatňuje na všetkých navrhovateľov v občianskych sporoch, stanovuje:

„V občianskoprávných sporoch sa žaloba doručí až po zaplatení všeobecného súdneho poplatku. Ak dôjde k rozšíreniu žaloby, pred zaplatením všeobecného súdneho poplatku sa nevykoná žiadny súdny úkon; to platí aj v konaní o opravnom prostriedku.“

- 9 § 78 ods. 1 občianskeho súdneho poriadku (Zivilprozessordnung, ďalej len „ZPO“) stanovuje:

„Na Landgerichte a Oberlandesgerichte sa musia účastníci konania nechať zastupovať advokátom. ...“

- 10 Podľa § 114 ZPO:

„Účastníkovi konania, ktorý z dôvodu svojej osobnej alebo finančnej situácie nie je schopný úplne alebo len čiastočne a vo viacerých splátkach znášať trovy konania, sa na žiadosť poskytne právna pomoc, ak má zamýšľaná žaloba alebo obhajoba dostatočnú nádej na úspech a nejaví sa ako šikanózna. ...“

- 11 § 116 ZPO uvádza:

„Na žiadosť sa právna pomoc poskytne

1. ...

2. právnickej osobe alebo združeniu majúcemu procesnú spôsobilosť, ktoré boli založené... v Nemecku a majú v ňom svoje sídlo, ak nie je ani táto právnická osoba alebo združenie, ani osoba, ktorá má na predmete sporu hospodársky záujem, schopná nahradiť trovy konania a ak by odmietnutie žaloby alebo neposkytnutie obhajoby bolo v rozpore so všeobecným záujmom.“

12 § 122 ods. 1 ZPO stanovuje:

„1. Poskytnutie právnej pomoci má za následok, že

(1) Spolkový alebo krajský daňový úrad môže od dotknutého účastníka konania požadovať zaplatenie

a) trov konania a súdneho doručovateľa, ktoré sú alebo budú splatné,

b) pohľadávky poverených advokátov, ktoré mu boli postúpené,

len v súlade s ustanoveniami prijatými súdom;

(2) účastník konania je oslobodený od povinnosti poskytnúť záruku na trovy konania;

(3) poverení advokáti nemôžu od dotknutého účastníka konania požadovať zaplatenie odmien.

...“

13 § 123 ZPO je formulovaný takto:

„Poskytnutím právnej pomoci nie je dotknutá povinnosť uhradiť trovy konania znášané odporcom.“

Spor vo veci samej a prejudiciálna otázka

- 14 DEB žiada o právnu pomoc na podanie žaloby o zodpovednosť Spolkovej republiky Nemecko vyplývajúcu z práva Únie.
- 15 DEB požaduje náhradu škody z dôvodu neskorého prebratia smernice Európskeho parlamentu a Rady 98/30/ES z 22. júna 1998 o spoločných pravidlách pre vnútorný trh so zemným plynom (Ú. v. ES L 204, s. 1, Mim. vyd. 12/002, s. 28) a smernice Európskeho parlamentu a Rady č. 2003/55/ES z 26. júna 2003 o spoločných pravidlách pre vnútorný trh so zemným plynom, ktorou sa ruší smernica 98/30/ES (Ú. v. EÚ L 176, s. 57, Mim. vyd. 12/002, s. 230) uvedeným členským štátom, ktoré mali umožniť nediskriminačný prístup k vnútroštátnym plynovým sieťam. Žalobkyňa vo veci samej na základe tohto neskorého prebratia údajne nemohla voči nemeckým prevádzkovateľom siete presadiť svoj prístup k ich plynovým sieťam, na základe čoho jej zo zmlúv o dodávkach plynu s dodávateľmi mala vzniknúť škoda vo forme ušlého zisku vo výške približne 3,7 mld eur.
- 16 DEB, ktorá v súčasnosti nemá zamestnancov ani veriteľov, z dôvodu nedostatku príjmov a majetku nemôže zložiť preddavok na trovy konania požadovaný § 12 ods. 1 zákona o trovách konania vo výške 274368 eur.

- 17 DEB takisto nemá k dispozícii žiadne finančné prostriedky, aby sa nechala zastupovať advokátom, čo je v konaní vo veci samej povinné.
- 18 Landgericht Berlin zamietol poskytnutie právnej pomoci z dôvodu, že nie sú splnené podmienky § 116 bodu 2 ZPO.
- 19 Kammergericht, ktorý rozhodoval v odvolacom konaní, rovnako zastáva názor, že podmienky § 116 bodu 2 ZPO nie sú splnené.
- 20 Tento súd s prihliadnutím na judikatúru Bundesgerichtshof týkajúcu sa tohto ustanovenia zastáva názor, že nepodanie žaloby v prejednávanej veci nie je v rozpore so všeobecným záujmom. Bolo by to tak iba v prípade, ak by sa rozhodnutie týkalo väčšieho okruhu obyvateľstva alebo hospodárskeho života, alebo ak by mohlo mať následky v sociálnej oblasti (pozri uznesenie Bundesgerichtshof z 20. decembra 1989, VIII ZR 139/89). Nepodanie žaloby preto môže byť v rozpore so všeobecným záujmom vtedy, ak by právnická osoba bez podania žaloby už nemohla splniť úlohy prospešné pre verejnosť alebo ak od žaloby, ktorú zamýšľa podať závisí existencia právnickej osoby a mohlo by preto dôjsť k zníženiu počtu pracovných miest alebo k poškodeniu veľkého množstva veriteľov. V prejednávanej veci to tak nie je, pretože žalobkyňa vo veci samej v súčasnosti nezamestnáva pracovníkov, ani nemá veriteľov.
- 21 Právny pojem „všeobecný záujem“ síce umožňuje do úvah zahrnúť akýkoľvek mysliteľný všeobecný záujem v prospech právnickej osoby (pozri uznesenie Bundesgerichtshof z 24. októbra 1990, VIII ZR 87/90). Všeobecný záujem na správnom rozhodnutí však spravidla nestačí. Takisto nestačí ani okolnosť, že pri rozhodovaní sporu by sa mohlo odpovedať na právne otázky všeobecného záujmu (uznesenie

Bundesgerichtshof z 20. decembra 1989, už citovane). V takom prípade, ako aj v prednávanej veci, chýba okrem vyhlásenia rozsudku skutočná nevýhoda týkajúca sa verejnosti. DEB sama priznáva, že odsúdenie Spolkovej republiky Nemecko nemôže priamo viesť k otvoreniu trhu s energiami, na čo sa DEB odvolávala na účely odôvodnenia všeobecného záujmu v zmysle § 116 bodu 2 ZPO.

- 22 Výklad uvedeného vnútroštátneho ustanovenia s ohľadom na zámer nemeckého zákonodarcu neumožňuje rozšírenie a jeho uplatnenie na akékoľvek, a to aj nepriame účinky. Judikatúra vždy s odvolaním sa na históriu vzniku ZPO považovala za potrebné, aby bol okrem osôb, ktoré majú hospodársky záujem na konaní, nepodaním žaloby postihnutý značný okruh osôb.
- 23 § 116, bod 2 ZPO je aj v súlade s nemeckou ústavou (Grundgesetz). Najmä skutočnosť, že podmienky na poskytnutie právnej pomoci pre právnické osoby sú prísnejšie ako podmienky na poskytnutie právnej pomoci pre fyzické osoby, sa podľa ústavného práva nedá vytýkať.
- 24 Toto opakovane konštatoval Bundesverfassungsgericht (Spolkový ústavný súd). Poskytnutie právnej pomoci je vlastne sociálnym opatrením, ktoré vyplýva zo zásady sociálneho štátu a ktoré je potrebné na ochranu ľudskej dôstojnosti, čo v prípade právnických osôb neprichádza do úvahy. Právnické osoby sú umelo vytvorenými subjektmi podľa pravidiel právnej formy, ktorá je z dôvodov účelnosti povolená právnym poriadkom štátu. Táto právna forma poskytuje spoločníkom hospodárske výhody, najmä obmedzenie ručenia na majetok spoločnosti. Právnická osoba však musí mať dostatočný majetok. Ten je podmienkou tak pre jej založenie, ako aj pre jej ďalšiu existenciu. Podľa uvedeného právnická osoba má oprávnenie na existenciu uznané právnym poriadkom v zásade iba v prípade, ak je schopná z vlastných zdrojov plniť

svoje ciele a úlohy. Ustanovenie § 116 bodu 2 ZPO teda zohľadňuje osobitné postavenie právnických osôb (pozri uznesenie Bundesverfassungsgericht z 3. júla 1973, 1 BvR 153/69).

- 25 Kammergericht však kladie otázku, či odmietnutie poskytnutia právnej pomoci DEB na uplatnenie nároku na náhradu škody vyplývajúceho zo zodpovednosti štátu podľa práva Únie by mohlo byť v rozpore so zásadami zodpovednosti štátu podľa práva Únie, a najmä so zásadou efektivity. Takéto zamietnutie by totiž bránilo žalobkyni v spore vo veci samej podať žalobu o zodpovednosť štátu vyplývajúcu z práva Únie. Bolo by pre ňu taktiež prakticky nemožné, alebo najmenej veľmi obtiažne získať náhradu škody. Skutočnosť, že Súdny dvor odvodzuje zodpovednosť štátu vyplývajúcu z práva Únie z požiadavky úplnej účinnosti jeho predpisov a to práve na účely ochrany práv osôb (pozri rozsudok z 19. novembra 1991, Francovich a i., C-6/90 a C-9/90, Zb. s. I-5357), hovorí tiež v prospech tohto výkladu.
- 26 Vzhľadom na tieto skutočnosti Kammergericht rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

„Vzhľadom na to, že vnútroštátna úprava právnych podmienok náhrady škody a konania o zodpovednosti štátu vyplývajúcej z práva [Únie] nesmie prakticky znemožniť alebo nadmerne sťažiť dosiahnutie náhrady škody podľa zásad uvedenej zodpovednosti štátu, je problematická vnútroštátna právna úprava, ktorá viaže podanie žaloby na zaplatenie preddavku na trovy konania, a ktorá stanovuje, že právna pomoc nemôže byť poskytnutá právnickej osobe, ktorá nie je schopná zaplatiť tento preddavok?“

O prejudiciálnej otázke

- 27 Svojou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či pravo Únie a osobitne zásada efektivity, sa má vykladať v tom zmysle, že v kontexte konania o žalobe o zodpovednosť štátu vyplývajúcu z práva Únie táto zásada bráni tomu, aby vnútroštátna právna úprava podmienovala podanie žaloby na súd zaplateniu preddavku na trovy konania a stanovovala, že právna pomoc sa nemôže právnickej osobe poskytnúť aj keď ju nie je schopná zaplatiť.
- 28 Ako vyplýva z ustálenej judikatúry týkajúcej sa zásady efektivity procesné podmienky žalôb určených na zabezpečenie ochrany práv, ktoré osobám podliehajúcim súdnej právomoci vyplývajú z práva Únie, nesmú prakticky znemožniť alebo nadmerne sťažiť výkon práv, ktoré priznáva právny poriadok Únie (pozri najmä rozsudky zo 16. decembra 1976, *Rewe-Zentralfinanz a Rewe-Zentral*, 33/76, Zb. s. 1989, bod 5; z 13. marca 2007, *Unibet*, C-432/05, Zb. s. I-2271, bod 43, a z 15. apríla 2008, *Impact*, C-268/06, Zb. s. I-2483, bod 46). Vnútroštátny súd sa v podstate pýta, či skutočnosť, že právnickej osobe nemôže byť poskytnutá právna pomoc prakticky neznemožňuje výkon tohto práva v tom zmysle, že tato právnická osoba nemá prístup k spravodlivosti z dôvodu, že nemôže zaplatiť preddavok na trovy konania a získať zastupovanie advokátom.
- 29 Položená otázka sa tak týka práva právnickej osoby na účinný prístup k spravodlivosti a teda v kontexte práva Únie zásady účinnej súdnej ochrany. Tato zásada predstavuje všeobecnú zásadu práva Únie, ktorá vyplýva z ústavných tradícií spoločných členským štátom a je zakotvená v článkoch 6 a 13 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd podpísaného 4. novembra 1950 v Ríme (ďalej len „EDĽP“) (rozsudky z 15. mája 1986, *Johnston*, 222/84, Zb. s. 1651, body 18 a 19; z 15. októbra 1987, *Heylens a i.*, 222/86, Zb. s. 4097, bod 14; z 27. novembra 2001,

Komisia/Rakúsko, C-424/99, Zb. s. I-9285, bod 45; z 25. júla 2002, Unión de Pequeños Agricultores/Rada, C-50/00 P, Zb. s. I-6677, bod 39; z 19. júna 2003, Eribrand, C-467/01, Zb. s. I-6471, bod 61, a z 13. marca 2007, Unibet, C-432/05, Zb. s. I-2271, bod 37).

- 30 Pokiaľ ide o základné práva, treba od nadobudnutia účinnosti Lisabonskej zmluvy zohľadniť chartu, ktorá má podľa článku 6 ods. 1 prvý pododsek ZEU „rovnakú právnu silu ako zmluvy“. Článok 51 ods. 1 tejto charty totiž uvádza, že jej ustanovenia sa vzťahujú na členské štáty, ak vykonávajú právo Únie.
- 31 V tejto súvislosti článok 47 prvý odsek charty stanovuje, že každý, koho práva a slobody zaručené právom Únie sú porušené, má za podmienok ustanovených v tomto článku právo na účinný prostriedok nápravy pred súdom. Podľa druhého odseku tohto článku má každý právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom. Každý musí mať možnosť poradiť sa, obhajovať sa a nechať sa zastupovať. Tretí odsek tohto článku osobitne stanovuje, že právna pomoc sa poskytne osobám, ktoré nemajú dostatočné prostriedky v prípade, ak je táto pomoc potrebná na zabezpečenie účinného prístupu k spravodlivosti.
- 32 Podľa vysvetliviek k tomuto článku, ktoré sa majú podľa článku 6 ods. 1 tretí pododsek EÚ a článku 52 ods. 7 charty zohľadniť pri jej výklade, článok 47 druhý odsek charty zodpovedá článku 6 ods. 1 EDĽP.
- 33 Vzhľadom na tieto skutočnosti treba položenú otázku preformulovať v tom zmysle, že sa týka výkladu zásady účinnej súdnej ochrany, ako je upravená v článku 47 charty,

na účely overenia, či v kontexte konania o žalobe o zodpovednosť štátu vyplývajúcu z práva Únie toto ustanovenie bráni tomu, aby vnútroštátna právna úprava podmienovala podanie žaloby na súd zaplateniu preddavku na trovy konania a stanovovala, že právna pomoc sa nemôže právnickej osobe poskytnúť aj keď ju nie je schopná zaplatiť.

³⁴ Z § 122 ods. 1 ZPO vyplýva, že právna pomoc môže zahrňovať trovy konania aj pohľadávky advokátov. Keďže vnútroštátny súd neupresnil, či sa položená otázka týka iba preddavkov na trovy konania, treba preskúmať oba tieto aspekty.

³⁵ Pokiaľ ide o chartu jej článok 52 ods. 3 upresňuje, že v rozsahu, v akom táto charta obsahuje práva, ktoré zodpovedajú právam zaručeným EDLP, zmysel a rozsah týchto práv je rovnaký ako zmysel a rozsah práv ustanovených v tomto dohovore. Podľa vysvetliviek k tomuto ustanoveniu sú zmysel a rozsah zaručených práv určené nielen znením EDLP, ale aj najmä judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva. Článok 52 ods. 3 posledná veta charty stanovuje, že prvá veta tohto odseku nebráni tomu, aby právo Únie priznávalo širší rozsah ochrany týchto práv (pozri v tomto zmysle rozsudok z 5. októbra 2010, McB., C-400/10 PPU, Zb. s. I-8965, bod 53).

³⁶ Pokiaľ ide osobitne o článok 47 ods. 3 charty, posledný odsek vysvetlení týkajúcich sa tohto článku uvádza rozsudok Airey/Írsko z 9. októbra 1979 (Európsky súd pre ľudské práva, séria A č. 32, s. 11), podľa ktorého právna pomoc sa má poskytnúť vtedy, ak by jej neposkytnutie malo za následok nemožnosť zaistenia účinnej právnej ochrany. Neupresňuje, či musí byť táto pomoc poskytnutá právnickej osobe ani povahu nákladov, ktoré zahŕňa.

- 37 Toto ustanovenie treba vykladať v jeho kontexte s ohľadom na ostatné ustanovenia práva Únie, práva členských štátov a judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva.
- 38 Ako vo svojich písomných pripomienkach uviedla Komisia Európskych spoločností, pojem „každý“ použitý v prvých dvoch odsekoch článku 47 charty sa môže týkať jednotlivcov, ale z čisto lingvistického hľadiska právnické osoby nevyklučuje.
- 39 V tejto súvislosti treba konštatovať, že hoci vysvetlivky týkajúce sa charty neposkytujú v tomto bode spresnenie, použitie pojmu „Person“, v nemeckom znení uvedeného článku 47, na rozdiel od pojmu „Mensch“, použitom v mnohých iných ustanoveniach, napríklad v článkoch 1, 2, 3, 6, 29, 34 a 35 tejto charty, môže naznačovať, že právnické osoby nie sú z pôsobnosti tohto článku vylúčené.
- 40 Okrem toho sa právo na účinný prostriedok nápravy pred súdom upravené v článku 47 charty nachádza v hlave VI charty, týkajúcej sa spravodlivosti, ktorá upravuje ďalšie procesné zásady, ktoré sa uplatňujú tak na fyzické ako aj na právnické osoby.
- 41 Skutočnosť, že právo na poskytnutie právnej pomoci nie je upravené v hlave IV charty, týkajúcej sa solidarity, naznačuje, že toto právo nie je ponímané ako sociálna pomoc, ako sa to zdá v prípade nemeckého práva, pričom túto skutočnosť uvádza nemecká vláda na podporu toho, že táto pomoc musí byť vyhradená fyzickým osobám.

- 42 Takisto aj včlenenie ustanovenia o poskytovaní právnej pomoci do článku charty týkajúceho sa práva na účinný prístup k spravodlivosti naznačuje, že pri posúdení potreby poskytnutia tejto pomoci sa má za východiskový bod zobrať právo samotnej osoby, ktorého práva a slobody zaručené právom Únie boli porušené, a nie všeobecný záujem spoločnosti, aj keď tento môže byť jedným z prvkov posudzovania potreby pomoci.
- 43 Pokiaľ ide o iné ustanovenia práva Únie, na ktoré sa účastníci konania vo veci samej, ako aj členské štáty, ktoré predložili pripomienky, a Komisia odvolávali, najmä na smernicu 2003/8 a rokovacie poriadky Všeobecného súdu a Súdu pre verejnú službu, tieto nestanovujú poskytovanie právnej pomoci právnickým osobám. Nemožno však z toho vyvodiť všeobecný záver, keďže z pôsobnosti smernice a z právomocí Všeobecného súdu a Súdu pre verejnú službu vyplýva, že tieto texty sú týkajú osobitných kategórií sporov.
- 44 Ako uviedol aj generálny advokát v bodoch 76 až 80 svojich návrhov, z preskúmania práva členských štátov je zrejmé, že pri poskytovaní právnej pomoci právnickým osobám neexistuje skutočná spoločná zásada, ktorú by zdieľali všetky členské štáty. Naopak, v bode 80 uvedených návrhov generálny advokát uviedol, že v praxi členských štátov, ktoré poskytujú právnu pomoc právnickým osobám, je pomerne rozšírené rozlišovanie medzi právnickými osobami sledujúcimi dosiahnutie zisku a právnickými osobami nesledujúcimi dosiahnutie zisku.
- 45 Preskúmanie judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva ukazuje, že tento súd viac krát pripomenul, že právo na prístup k spravodlivosti predstavuje prvok vlastný právu na spravodlivý proces, ktoré stanovuje článok 6 ods. 1 EDLP (pozri najmä rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva, *McVicar/Spojené kráľovstvo* zo 7. mája 2002, *Zbierka rozsudkov a rozhodnutí* 2002-III, § 46). V tejto súvislosti je dôležité,

že sťažovateľ má mať možnosť účinne obhajovať svoju vec na súde (rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva, Steel a Morris/Spojené kráľovstvo z 15. februára 2005, § 59). Právo na spravodlivý proces však nie je absolútne.

- 46 Európsky súd pre ľudské práva v rozhodnutiach o právnej pomoci vo forme zastúpenia advokátom rozhodol, že otázka, či je právna pomoc nevyhnutná na to, aby bolo konanie spravodlivé, sa musí posudzovať vzhľadom na skutočnosti a okolnosti osobitné pre každú vec a závisí najmä od závažnosti konania pre žiadateľa, zložitosti uplatniteľného práva a konania, ako aj od schopnosti žalobcu účinne obhajovať svoju vec (Európsky súd pre ľudské práva, rozsudky Airey/Írsko, už citovaný, § 26; McVicar/Spojené kráľovstvo, už citovaný, § 48 a 49; P., C. et S./Spojené kráľovstvo zo 16. júla 2002, Zbierka rozsudkov a rozhodnutí 2002-VI, § 91, ako aj rozsudok Steel a Morris/Spojené kráľovstvo, už citovaný, § 61). Môže sa však zohľadniť aj finančná situácia sťažovateľa alebo jeho možnosti úspechu v konaní (Európsky súd pre ľudské práva, rozsudok Steel a Morris/Spojené kráľovstvo, už citovaný, § 62).
- 47 Pokiaľ ide o právnu pomoc vo forme oslobodenia od platenia trov konania alebo *cautio judicatum solvi* pred podaním žaloby na súd, Európsky súd pre ľudské práva preskúmal aj všetky okolnosti veci, aby posúdil, či obmedzenie práva na prístup k spravodlivosti nepoškodilo samotnú podstatu tohto práva, či sleduje legitímny cieľ a či existuje primeraný vzťah proporcionality medzi použitými prostriedkami a sledovaným cieľom (pozri v tomto zmysle Európsku súd pre ľudské práva, rozsudky Tolstoy-Miloslavsky/Spojené kráľovstvo z 13. júla 1995, série A no 316-B, § 59 až 67, a Kreuz/Poľsko z 19. júna 2001, Zbierka rozsudkov a rozhodnutí 2001-VI, § 54 a 55).
- 48 Z týchto rozhodnutí vyplýva, že právna pomoc môže zahŕňať zastupovanie advokátom aj oslobodenie od platenia trov konania.

- 49 Európsky súd pre ľudské práva okrem toho rozhodol, že hoci je možné zaviesť postup o výber vecí na overenie, či možno poskytnúť právnu pomoc, tento postup musí mať pravidlá (pozri v tomto zmysle Európsky súd pre ľudské práva, rozsudok Del Sol/Francúzsko z 26. februára 2002, § 26; rozhodnutie Puscasu/Nemecko z 29. septembra 2009, s. 6, posledný odsek; rozsudok Pedro Ramos/Švajčiarsko zo 14. októbra 2010, § 49).
- 50 Uvedený súd mal príležitosť preskúmať situáciu obchodnej spoločnosti, ktorá požiadala o právnu pomoc, aj keď francúzska právna úprava túto pomoc umožňuje poskytnúť iba fyzickým osobám a iba výnimočne právnickým osobám, ak sledujú neziskové ciele, majú sídlo vo Francúzsku a nedisponujú dostatočnými finančnými prostriedkami. Bol toto názoru, že rozdielne zaobchádzanie s obchodnými spoločnosťami na jednej strane a fyzickými osobami a neziskovými právnickými osobami na druhej strane je založené na objektívnom a primeranom odôvodnení, ktoré súvisí s daňovým režimom právnej pomoci, ktorý stanovuje možnosť odpočtu všetkých trov konania zo zdaniteľného zisku a prevod straty do ďalšieho zdaňovacieho obdobia (Európsky súd pre ľudské práva, rozhodnutie VP Diffusion Sarl/Francúzsko z 26. augusta 2008, s. 4, 5 a 7).
- 51 Európsky súd pre ľudské práva v prípade spoločenstva používateľov spoločného poľnohospodárskeho majetku žiadajúceho o právnu pomoc na obranu proti žalobe o určení vlastníctva pozemku rovnako rozhodol, že treba zohľadniť skutočnosť, že finančné prostriedky schválené združeniami a súkromnými spoločnosťami na ich právnu obranu pochádzajú z finančných prostriedky prijatých, schválených a zaplatených ich členmi a zdôraznil, že žiadosť bola formulovaná na pomoc v občianskoprávnom spore týkajúcom sa vlastníctva pozemku, teda spore, ktorý sa týka iba členov dotknutého spoločenstva (Európsky súd pre ľudské práva, rozhodnutie CMVMC O'Limo/Španielsko z 24. novembra 2009, bod 26). Súd z toho vyvodil, že zamietnutie bezplatnej právnej pomoci žalujúcemu spoločenstvu nemá dosah na samotnú podstatu jeho práva na prístup k spravodlivosti.

- 52 Z preskúmania judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva vyplýva, že poskytnutie právnej pomoci právnickým osobám nie je v zásada vylúčené, ale ho treba posúdiť s ohľadom na príslušné právne predpisy a situáciu dotknutej spoločnosti.
- 53 Je možné zohľadniť predmet sporu, najmä hospodárske záujmy na ňom.
- 54 V rámci zohľadnenia finančných schopností žiadateľa v prípade právnickej osoby možno zohľadniť najmä formu spoločnosti – kapitálová spoločnosť alebo osobná spoločnosť, s ručením obmedzeným alebo nie –, finančné schopnosti jej spoločníkov, predmet činnosti spoločnosti, podmienky jej založenia a najmä vzťah medzi prostriedkami, ktoré jej boli pridelené, a zamýšľanou činnosťou.
- 55 Dozorný orgán EZVO vo svojich pripomienkach tvrdí, že podľa nemeckého práva spoločnosť nikdy nesplní podmienky získania právnej pomoci v situácii, keď sa jej nepodarilo naozaj vzniknúť, aj so zamestnancami a ďalšou infraštruktúrou. Táto podmienka by sa mohla týkať pritom najmä žiadateľov o takúto pomoc, ktorí sa dovolávajú práv priznaných právom Únie, najmä slobody usadiť sa alebo prístupu na určitý trh v členskom štáte.
- 56 Treba poznamenať, že takáto skutočnosť sa musí určite zohľadniť vnútroštátnymi súdmi. Im však prináleží nájsť správnu rovnováhu, aby bol zabezpečený prístup k spravodlivosti pre žiadateľov, ktorí sa dovolávajú práva Únie, bez toho, aby boli zvýhodnení oproti iným žiadateľom. V tejto súvislosti vnútroštátny súd a nemecká vláda

uviedli, že právny pojem „všeobecný záujem“ môže podľa judikatúry Bundesgerichtshof zohľadniť akékoľvek všeobecné záujmy v prospech právnickej osoby.

- 57 DEB okrem toho na pojednávaní zdôraznila dvojitú úlohu Spolkovej republiky Nemecko v spore vo veci samej. Tento členský štát nie je iba pôvodcom škody, ktorú utrpela žalobkyňa vo veci samej, ale aj ten, kto má žalobkyni zabezpečiť účinnú súdnu ochranu.
- 58 Je však potrebné uviesť, že právo Únie nebráni tomu, aby členský štát vykonával súčasne zákonodarnú, výkonnú a súdnu právomoc, ak sú vykonávané v súlade so zásadou oddelenia právomocí, ktoré charakterizujú fungovanie právneho štátu. Nebolo spochybnené, že by to tak nebolo v prípade členského štátu dotknutého v spore vo veci samej.
- 59 Vzhľadom na všetky tieto skutočnosti treba na položenú otázku odpovedať tak, že zásada účinnej súdnej ochrany, ako je stanovená v článku 47 charty, sa má vykladať v tom zmysle, že nie je vylúčené, aby sa jej dovoľovali právnické osoby a pomoc poskytnutá na základe tejto zásady môže zahŕňať najmä oslobodenie od platenia predavku na trovy konania a/alebo zastupovanie advokátom.
- 60 V tejto súvislosti prináleží vnútroštátnemu súdu overiť, či podmienky poskytnutia právnej pomoci nepredstavujú obmedzenie práva na prístup k spravodlivosti, ktoré zasahuje do podstaty tohto práva, či sledujú legitímny cieľ a či existuje primeraný vzťah proporcionality medzi použitými prostriedkami a sledovaným cieľom.

- 61 V rámci tohto posúdenia môže vnútroštátny súd zohľadniť predmet sporu, primeranú možnosť úspechu žiadateľa, závažnosť konania pre žiadateľa, zložitosť uplatniteľného práva a konania, ako aj schopnosť žalobcu účinne obhajovať svoju vec. Na posúdenie proporcionality môže vnútroštátny súd zohľadniť tiež výšku preddavkov na trovy konania a prekonateľnosť prekážky na prístup k spravodlivosti, ktorú môžu prípadne tvoriť.
- 62 Pokiaľ ide osobitne o právnické osoby, vnútroštátny súd môže zohľadniť ich situáciu. Môže tak zohľadniť najmä formu dotknutej právnickej osoby a či sleduje dosiahnutie zisku, ako aj finančné možnosti jej spoločníkov alebo akcionárov a ich možnosť získať sumu potrebnú na podanie žaloby na súd.

O trovách

- 63 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (druhá komora) rozhodol takto:

Zásada účinnej súdnej ochrany, ako je stanovená v článku 47 Charty základných práv Európskej únie, sa má vykladať v tom zmysle, že nie je vylúčené, aby sa jej

dovoľávali právnické osoby, a pomoc poskytnutá na základe tejto zásady môže zahŕňať najmä oslobodenie od platenia preddavku na trovy konania a/alebo zastupovanie advokátom.

V tejto súvislosti prináleží vnútroštátnemu súdu overiť, či podmienky poskytnutia právnej pomoci nepredstavujú obmedzenie práva na prístup k spravodlivosti, ktoré zasahuje do podstaty tohto práva, či sledujú legitímny cieľ a či existuje primeraný vzťah proporcionality medzi použitými prostriedkami a sledovaným cieľom.

V rámci tohto posúdenia vnútroštátny súd môže zohľadniť predmet sporu, primeranú možnosť úspechu žiadateľa, závažnosť konania pre žiadateľa, zložitosť uplatniteľného práva a konania, ako aj schopnosť žalobcu účinne obhajovať svoju vec. Na posúdenie proporcionality môže vnútroštátny súd zohľadniť tiež výšku preddavkov na trovy konania a prekonateľnosť prekážky na prístup k spravodlivosti, ktorú môžu prípadne tvoriť.

Pokiaľ ide osobitne o právnické osoby, vnútroštátny súd môže zohľadniť ich situáciu. Môže tak zohľadniť najmä formu dotknutej právnickej osoby a či sleduje dosiahnutie zisku, ako aj finančné možnosti jej spoločníkov alebo akcionárov a ich možnosť získať sumu potrebnú na podanie žaloby na súd.

Podpisy